

Marketing and value added effects for whitefish and pelagic industries of different eco-labelling schemes

Sluttrapport

Bjørg Nøstvold, Ingrid Kvalvik og James A. Young

Nofima er et næringsrettet forskningsinstitutt som driver forskning og utvikling for akvakulturnæringen, fiskerinæringen og matindustrien.

Nofima har om lag 400 ansatte.

Hovedkontoret er i Tromsø, og forskningsvirksomheten foregår på seks ulike steder: Ås, Stavanger, Bergen, Sunndalsøra, Averøy og Tromsø

Hovedkontor Tromsø:

Muninbakken 9–13
Postboks 6122 Langnes
NO-9291 Tromsø

Ås:

Osloveien 1
Postboks 210
NO-1431 ÅS

Stavanger:

Måltidets hus, Richard Johnsensgate 4
Postboks 8034
NO-4068 Stavanger

Bergen:

Postboks 1425 Oasen
NO-5828 Bergen

Sunnalsøra:

Sjølseng
NO-6600 Sunndalsøra

Averøy:

Ekkilsøy
NO-6530 Averøy

Felles kontaktinformasjon:

Tlf: 02140

E-post: post@nofima.no

Internett: www.nofima.no

Foretaksnr.:

NO 989 278 835

Rapport

	ISBN: 978-82-8296-159-2 (trykt) ISBN: 978-82-8296-160-8 (pdf) ISSN 1890-579X
<i>Tittel:</i> Marketing and value added effects for whitefish and pelagic industries of different eco-labelling schemes Sluttrapport	<i>Rapportnr.:</i> 6/2014 <i>Tilgjengelighet:</i> Åpen
<i>Forfatter(e)/Prosjektleder:</i> Bjørge Nøstvold, Ingrid Kvalvik og James A. Young	<i>Dato:</i> 23. januar 2014
<i>Avdeling:</i> Forbruker og marked	<i>Ant. sider og vedlegg:</i> 9
<i>Oppdragsgiver:</i> Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF)	<i>Oppdragsgivers ref.:</i> FHF#900546
<i>Stikkord:</i> Bærekraft, sertifisering, MSC, IRF	<i>Prosjektnr.:</i> 21133
<i>Sammendrag/anbefalinger:</i> Målet med prosjektet er å vurdere en potensiell markedsfordel og verdiøkning for norsk fiskerinæring av bærekraftsertifisering. Alternativene som vurderes er uavhengig tredjeparts sertifiseringsprogram (MSC) opp mot etableringen av et nasjonalt program (IRF) og muligheten for å klare seg uten bærekraftsertifisering. Spørsmålet er hva som kan oppnås ved etablering av et nasjonalt merke i forhold til å benytte seg av eksisterende globale merker. Studien viser at det per i dag er urealistisk å klare seg uten sertifisering i mange viktige markeder. Fordelene med bruk av MSC er tungtveiende (anerkjent internasjonalt, etablert, forbrukerlogo, reklamekampanjer), det samme kan man si om utfordringene med å etablere et nasjonalt merke (krever nasjonalt samarbeid, kostnads- og energikrevende). Likevel kan ønsket om nasjonal kontroll være sterkt nok til at fordelene ved en nasjonal strategi er verdt å vurdere. Dette er muligheter til å inkludere norsk opprinnelse og sosial bærekraft, kontroll over pris og kriterier samt motivasjon hos næringen til å fronte norsk bærekraftig fiske og ikke være sårbar for indirekte omdømmetap ved å assosieres med MSC gjennom andre fiskeriers svakheter eller generell kritikk mot MSC. MSC har tjent norsk industris interesser greit. Det er likevel slik at man kan dokumentere bærekraft på andre måter.	
<i>English summary/recommendation:</i> The project evaluated the establishing of a national Norwegian sustainability certification scheme against the use of the MSC. What if anything could be gained? The results show some important benefits by MSC; international recognition and accept, consumer logo and advertising cooperation. Benefits with a national program are ability to include origin and social sustainability, motivation in the fleet and industry to improve and embrace the program, control with reputation, criteria and price. MSC have served the Norwegian industry's interests, but it is still possible to document sustainability using other options.	

Innhold

1	Bakgrunn for prosjektet	1
1.1	Prosjektets omfang.....	1
1.2	Prosjektorganisering.....	1
2	Problemstilling og formål	2
2.1	Prosjektets effektmål	2
2.2	Prosjektets resultatmål	2
3	Prosjektgjennomføring.....	3
3.1	Valg av forskningsmetode	3
3.2	Gjennomføring av prosjektet	3
3.2.1	Aktiviteter 2012.....	3
3.2.2	Aktiviteter 2013.....	4
4	Oppnådde resultater, konklusjon	5
4.1	Vurdering av funnenes gyldighet, sikkerhet, presisjon	6
4.2	Vurdering av mulighetene for videre anvendelse av resultater fra prosjektet (implementering).....	7
4.3	Vurdering av nytteverdi for sjømatnæringen: gir resultatene bidrag til FHF's visjon om bærekraftig og lønnsom sjømatnæring i vekst?.....	7
5	Leveranser	8
6	Kvalitetssikring av prosjektgjennomføring og resultater	9

1 Bakgrunn for prosjektet

De siste 10-årene har det vokst fram et økende internasjonalt fokus på bærekraften i verdens fiskerier. Interesseorganisasjoner og supermarkeder har jobbet for å påvirke industrielle aktører slik at de i økende grad kjøper bærekraftig sjømat. I kjølvannet av dette har det dukket opp flere ordninger for merking og sertifisering av bærekraftig sjømat, hvorav MSC (Marine Stewardship Council) er det største og mest synlige. I tråd med denne trenden har mange norske bedrifter sertifisert seg, og i dag er fiskerier for torsk, hyse, sei, krill, reker, sild og makrell (for øyeblikket suspendert) sertifisert under ulike internasjonale sertifiseringsprogrammer.

I tillegg til de internasjonale tredjeparts sertifiseringsprogram har noen land, som Island og Alaska, utviklet egne nasjonale sertifiseringsprogram. Disse er utviklet som et alternativ til de dominerende internasjonale bærekraftprogrammene, og i dag finner man internasjonale, nasjonale og private sertifiseringsordninger side om side i butikker. Spørsmålet rundt hvordan man skal dokumentere bærekraft og valg av ulike sertifiseringsordninger er ikke noe man avgjør en gang for alltid, dette er et eget marked i kontinuerlig utvikling. Temaet har vært viktig lenge, særlig i Vest-Europa og USA. Men mens noen mener bærekraftdokumentasjon og sertifisering er etablert som et kjøpskriterium i en del markeder og at dette vil bre seg også til andre markeder, mener andre at dette er en trend lik mange andre, som vil avta og erstattes av nye trender og krav. Det er derfor viktig å følge utviklingen og vurdere mulige strategier. I dette prosjektet har vi vurdert muligheten for å utvikle et tilsvarende norsk bærekraftmerke som det islandske sett i lys av deres erfaringer og med kunnskap om hvordan ulike bærekraftmerker oppfattes i utvalgte markeder for norsk fisk.

1.1 Prosjektets omfang

Budsjett: 2.130.000 NOK

Avgrensinger: Det er gjort to avgrensinger i prosjektet: Det er kun to markeder som er undersøkt (Storbritannia og Sverige) og det er kun foretatt en vurdering av ett nasjonalt bærekraftprogram (Island og IRF). Se punkt 4.1. for en vurdering av dette og betydning for funnenes gyldighet, sikkerhet og presisjon.

1.2 Prosjektorganisering

Prosjektet har bestått av ei prosjektgruppe og ei styringsgruppe.

Prosjektgruppe:

Bjørg Helen Nøstvold (prosjektleder)

Ingrid Kvalvik

James A. Young (Stirling University, Skottland)

Styringsgruppe:

Renate Pedersen, Norway Seafoods

Ingrid Skarstein, Sjømatrådet/EFF

Brian Tsuyoskhi Takeda, Norway Pelagic/Kaston

Svein Ove Haugland, Norges Råfisklag (observatør)

Berit A. Hanssen, FHF (observatør)

2 Problemstilling og formål

Målet med prosjektet “Marketing and value added effects for whitefish and pelagic industries of different eco-labelling schemes” er å vurdere en potensiell markedsfordel og verdiøkning for norsk fiskerinæring av bærekraftsertifisering. Alternativene som skal vurderes er bruk av et uavhengig tredjeparts sertifiseringsprogram (det vil si Marine Stewardship Council – MSC) opp mot etableringen av et nasjonalt program (som det islandske Iceland Responsible Fisheries – IRF) og muligheten for å klare seg uten bærekraftsertifisering. Spørsmålet knyttet til etableringen av et nasjonalt bærekraftsmerke er hva, om noe, som kan oppnås ved et nasjonalt merke i forhold til å benytte seg av eksisterende globale merker som MSC, som allerede brukes av norsk næring.

2.1 Prosjektets effektmål

Prosjektet skal:

- Evaluere implementering av MSC versus en nasjonal ordning, og av å velge en strategi uten en offisiell sertifiseringsordning.
- Undersøke hva som er nøkkelementene relatert til bruken av sertifisering i følge industrielle kunder i utvalgte markeder.
- Vurdere hvilke faktorer relatert til bærekraftighet og miljøhensyn som vil være viktige i et mer langsiktig perspektiv.

2.2 Prosjektets resultatmål

Prosjektet skal:

- Gi norsk industri råd om hvordan de skal forholde seg til miljømerking i framtiden.
- Svar på om bruk av sertifisering og miljømerking gir økt betalingsvillighet, markedsadgang eller konkurransefordeler for industrielle aktører nå og i framtiden.
- Tydeliggjøre hvilken strategi som vil gi norsk industri flest fordeler, MSC, en nasjonal ordning, en kombinasjon av disse eller ingen sertifisering.

3 Prosjektgjennomføring

3.1 Valg av forskningsmetode

Data ble samlet inn ved hjelp av flere teknikker; skrivebordsstudie av eksisterende materiale, blant annet gjennomgang av vitenskapelige publikasjoner, rapporter og nettsider til relevante aktører. Videre er det gjennomført dybdeintervjuer med relevante industrielle kjøpere og produktobservasjon i supermarkeder og hos fiskehandlere. Videre ble det gjort en kostnad-/nytteanalyse ved ulike sertifiseringsordninger.

Prosjektet har så langt mulig trukket synergier fra pågående relevante prosjekter i Nofima, som «Etterspørselsforhold knyttet til bærekraft» og «Sjømatnæringen: produkt differensiering og konkurransefortrinn». Prosjektet har hatt særlig nytte av langtidsbutikkundersøkelsen i Storbritannia.

3.2 Gjennomføring av prosjektet

Prosjektet hadde utsatt oppstart. Forskerne som gjennomførte prosjektet startet februar 2012 og prosjektet har siden forløpt i tråd med prosjektplanen, men unntak av noen mindre avvik.

3.2.1 Aktiviteter 2012

Datainnsamling:

- Butikkobservasjon i UK (delfinansiert over andre midler)
- Fish International Exhibition Bremen i februar
- Intervjuer på Island med IRF og næringsaktører i juni
- Intervjuer med food&retail business i UK i oktober

Styringsgruppemøter:

21. mars 2012

- Presentasjon av prosjektet, ved Bjørg Nøstvold
- Presentasjon av overvåking av MSC-produkter i butikk i UK, ved Jimmy Young
- Presentasjon av IRF og oppsett for sammenlikning med MSC, ved Ingrid Kvalvik

28. august 2012

- Presentasjon av data fra Island og innhold til Nofima Rapport 34/2012. «National Responsible Fisheries Schemes: An Option for the Norwegian Fishing Industry? A Case Study of “Iceland Responsible Fisheries”», ved Bjørg Nøstvold
- Presentasjon av analyser fra butikkovervåkingen i UK, ved Geir Sogn-Grundvåg

18. desember 2012

- Presentasjon av intervjuer i UK, ved Bjørg Nøstvold og Jimmy Young
- Presentasjon av analyser fra butikkovervåkingen i UK, ved Geir Sogn-Grundvåg

Avvik:

21.05.2012 Søknad om utsettelse av fagrapport på bakgrunn av andre muligheter til publisering av forskningsresultater blant annet foredrag for Norges sjømatråd.

8.11.2012 Søknad om overføring av midler fra 2012 til 2013.

3.2.2 Aktiviteter 2013

Datainnsamling:

- Datainnsamling Sverige mai
- Butikkobservasjon i UK (finansiert over andre midler)
- International Seafood Exhibition i Brussel (delfinansiert over andre midler)
  - Intervju med organisasjoner (Alaska Seafood Marketing Institute, Global Trust, IRF (oppdatering), MSC (oppdatering))
  - Oversikt over promotering av de forskjellige bærekraftsertifiseringsordningene
  - Kort oppdateringsintervju med relevante UK næringsaktører

Styringsgruppemøter:

2. oktober 2013

- Presentasjon av Nofima Report 45/2013. "Sustainability certification and the market. Case studies of the United Kingdom and Sweden."
- Diskusjon om fokus for siste fagrapport

19 desember 2013

- Presentasjon av Nofima Rapport 3/2014. «Bærekraftsertifisering og muligheter for Norsk fiskerinæring»
- Diskusjon av hovedkonklusjoner fra prosjektet

Avvik:

09.08.2013 Søknad om overføring av midler fra direktekost til timekostnader på grunn av sykdom hos vår eksterne samarbeidspartner.

19.12.2013 Søknad om overføring av midler fra 2013 til 2014.

4 Oppnådde resultater, konklusjon

Detaljert oversikt over oppnådde resultater sammenholdt med målsettingen(e) i prosjektet

Prosjektet har evaluert implementering av MSC versus en nasjonal ordning og av å velge en strategi uten en offisiell sertifiseringsordning, i tråd med målsettingen i prosjektet. Videre har vi undersøkt hva som er nøkkelementene relatert til bruken av sertifisering i følge industrielle kunder i utvalgte markeder og vurdert hvilke faktorer relatert til bærekraftighet og miljøhensyn som vil være viktige i et mer langsiktig perspektiv.

På bakgrunn av informasjonen om markedet og aktørenes holdninger til de ulike bærekraftprogrammene, MSC og IRF, har vi gjort følgende vurdering:

- For norsk fiskerinæring vil både MSC og et nasjonalt merke fungere som dokumentasjon på bærekraft. De to strategiene har som vi har sett ulike fordeler og utfordringer. Utfordringene med MSC er av en litt mer overordnet og prinsipiell karakter, mens etableringen av en nasjonal ordning er av mer praktisk natur.
- Fordelene med MSC er at de er godt innarbeidet, og kjøperne kjenner merket og kriteriene bak programmet. Det gjør slik handelen lettere. Utfordringene med MSC er at merket ikke er knyttet opp til norsk opprinnelse og at man er sårbar for feil, svakheter og kritikk ikke bare mot norsk MSC-sertifisert fisk og MSC, men all MSC-sertifisert fisk.
- Fordelene med et nasjonalt program er at man kan bygge det opp mot norsk opprinnelse og har større kontroll. Det er også mulig å inkludere sosial bærekraft i et slikt program, noe som har fått økt oppmerksomhet i det europeiske markedet de siste årene. Utfordringene med å etablere et nasjonalt program er at det vil kreve en stor innsats og koste en del. Man må påregne arbeid med å innarbeide dette hos kundene og man må forberede seg på kritikk fra MSC og miljøvernorganisasjoner.
- Det vil ta en viss tid å utvikle et nasjonalt bærekraftprogram. Hvis næringen bestemmer seg for å utvikle et nasjonalt program, bør man uansett forbli i MSC til dette er klart.
- Før man tar en slik beslutning bør man ha en god dialog med kundene i markedet. ASMI har for eksempel fått kritikk for ikke å ha diskutert med kundene sine på forhånd. Det er derfor viktig å sondere i markedet både før man tar en beslutning, underveis i etableringen og før man lanserer programmet.
- Det er også viktig å ha en god mediestrategi i forhold til MSC og andre miljøvernorganisasjoner, supermarkedskjeder og markedet generelt, samt internasjonal media og mot norsk industri. Både IRF og ASMI er møtt med sterk kritikk fra MSC og anklages for kampanjer rettet mot markedet for ikke å selge IRF- og ASMI-produkter. Dette har ført til mye støy, men synes også å ha svekket MSC og ikke bare deres konkurrenter på bærekraftmarkedet.
- Med en nasjonal strategi bør man se på muligheten for å samarbeide med andre nasjonale standarder, særlig hvis man velger en Global Trust modell. Island og Alaska har gjort mye av jobben med å introdusere nasjonale bærekraftstandarder i de markedene Norge er i. De har også høstet mye erfaring, både med å få aksept for de nasjonale standardene, men også i håndteringen av kritikk fra MSC og miljøvernorganisasjoner og med å ha to parallelle system; en nasjonal og MSC.
- Det vil være en stor fordel om norsk næring står samlet. Det vil si at om man bestemmer seg for å utvikle en nasjonal sertifiseringsordning bør flertallet og alle sentrale aktører være med. I praksis ser vi at dette vil være vanskelig. Både på Island og i Alaska har man i dag både MSC og nasjonale program. Dette lar seg selvsagt også gjøre i Norge, og flere fiskerier er også

sertifisert med både KRAV, Friends of the Sea og MSC, men det synes lite hensiktsmessig og er med på å drive opp prisen på fisk og kostnaden for næringen.

- Allerede i 2006 foretok næringen vurdering av alternativer til sertifisering med Marine Stewardship Council (FHF prosjekt 261054 «Alternativer til sertifisering fra MSC – en vurdering»). Arbeidet ble gjennomført av Norges Fiskarlag og her konkluderte man med at man burde utvikle et sett av «norske regler for ansvarlig fiske» basert på internasjonale standarder som FAOs «Code of Conduct» og «Guidelines for the Ecolabelling of Fish and Fishery Products», slik de hadde gjort i Canada. Dette burde kombineres med et sporingsverktøy som igjen burde være en forutsetning for bruk av Sjømatrådets Norge logo. Dette ble vurdert til å være et mye bedre alternativ enn sertifisering gjennom MSC. Man skisserte slik en modell som ligger nært opp til den Islandske ordningen, og også det man har gått over til i Alaska.
- Det er flere grunner til å beholde MSC-ordningen, den beste er kanskje at kostnadene og energien som må legges i etableringen av en egen ordning slett ikke trenger bli billigere enn en MSC sertifisering. Hovedargumentet for å etablere en nasjonal bærekraftsertifisering er ønsket om nasjonal kontroll og kopling til norsk opprinnelse, hvor man både ønsker mer kontroll på kriterier og pris, og ikke vil være sårbar for svakheter og feil med andre lands fiskerier. Selv om MSC har vokst formidabelt de siste årene, har de også blitt utsatt for økt kritikk.
- Hvis industrien bestemmer seg for å utvikle en egen standard må man være sikker på at kriteriene er tilpasset norske fiskerier slik at alle fiskeriene som i dag er sertifisert vil forbli sertifisert gjennom den nye standarden. Erfaringer fra Island hvor bare torsken ble sertifisert i 2010, og hysa og seien først ble godkjent i oktober 2013 var lite gunstig og gjorde IRFs gjennomslag i markedet svakere enn ønsket. Det var også problematisk i forhold til de markedene som krever tredjepartsdokumentasjon og svekket ikke bare gjennomslagskraften men også de islandske aktørenes lojalitet. Dette var også en av grunnene til at mange ble sertifisert med MSC. Det bør derfor sikres at de viktigste bestandene blir sertifisert med en gang, slik at man får mange arter og et stort volum på markedet samtidig. Nettopp dette har vist seg å være en av styrkene til ASMI.
- En nasjonal strategi bør ikke innebære logo på produktet. Studier og erfaringer viser at forbrukerne er lite opptatt av logoen, de ønsker å stole på kjøpmannen eller supermarkedet. Det vil også være betraktelig dyrere og innebære betydelig merarbeid å innarbeide et slikt merke. Det kan være lurt å ha en strategi for å selge til merkevarer som er sterk nok til å selge egen logo, og som ikke bruker eller ønsker å bruke logo fra tredjepartsertifiseringen på produktet. I tillegg synes det som om ferskvaredisker og HoReCa-segmentet ikke føler noe behov for logo.

MSC har tjent industriens interesser greit. Det er likevel slik at man kan dokumentere bærekraft på andre måter. Alle vil ha MSC, men så godt som ingen kjøper bare MSC-produkter. Erfaringene fra Island og Alaska viser tydelig at alternative tredjepartsertifiseringer godtas.

4.1 Vurdering av funnenes gyldighet, sikkerhet, presisjon

Prosjektet har adressert de problemstillingene som er skissert overfor. Det er likevel et par forhold i tilknytning til datagrunnlaget vi ser grunn til å kommentere.

Vi har gjort en undersøkelse av det nasjonale islandske opprinnelse- og bærekraftmerket – Iceland Responsible Fisheries IRF – og intervjuet IRF og islandsk industri om mottakelsen i markedet. Dette

gir en god pekepinn på hvordan markedet vil ta i mot et eventuelt norsk bærekraftmerke. Vi har imidlertid ikke (hatt ressurser til å se) sett på utviklingen av et nasjonalt merke i Alaska. I Alaska gikk de største lakseprodusentene ut av MSC og utviklet et eget bærekraftsertifiseringsprogram gjennom Alaska Seafood Marketing Institute (ASMI). Situasjonen i Alaska er derfor mer lik den norske enn den i Island ved at de fleste aktørene allerede var sertifisert med MSC, men valgte å trekke seg ut. Hvis Norge velger å utvikle en egen sertifiseringsordning kan man forvente at man må gå gjennom til dels den samme prosessen som Alaska har gjort i forhold til interne konflikter i næringen, respons fra MSC og miljøvernorganisasjoner og fra markedet. Læringsverdien kunne slik vært større her. Uttrekkingen fra MSC skjedde imidlertid etter at prosjektet var igangsatt og det var ikke midler til også å følge opp denne – ut over mediedekningen i internasjonal fiskeripresse. Mottakelsen i markedet av IRF og ASMI kan imidlertid antas å være ganske lik og slik er IRF representativ for markedets holdning til nasjonale sertifiseringsprogram.

Det andre forholdet som er viktig å presisere er at vi bare har gjort undersøkelser i to markeder, Sverige og Storbritannia. Dette er viktige markeder for norsk industri og markeder som er såkalt «ecosensitive» (bærekraftsensitive). Situasjonen her gir derfor en god pekepinn på hva markeder som er opptatt av bærekraft og dokumentasjon av bærekraft mener om ulike sertifiseringsordninger. Samtidig er flere av markedene for norsk fisk mindre opptatt av bærekraft og stiller ikke de samme krav til dokumentasjon og sertifisering. Vurderingen av og sammenlikning med disse markedene ville derfor kunne gi et annet bilde av behovet for sertifisering og preferanser for sertifiseringsprogram. Gitt en utvikling hvor fokuset på bærekraft vedvarer og bærekraftsertifisering får større betydning i flere markeder vil likevel situasjonen i Sverige og Storbritannia være representative og gi et godt grunnlag for å vurdere næringens valgmuligheter i forhold til bærekraftsertifisering.

4.2 Vurdering av mulighetene for videre anvendelse av resultater fra prosjektet (implementering)

Hvis norsk næring beslutter å utvikle et nasjonalt bærekraftprogram er det framkommet informasjon i prosjektet som bør tas høyde for i det nye programmet. Det er også viktig å følge med på utviklingen i «bærekraftmarkedet», både i ulike markeder og hvordan det går med de nasjonale bærekraftprogrammene på Island og i Alaska, og eventuelle andre nye nasjonale merker.

4.3 Vurdering av nytteverdi for sjømatnæringen: gir resultatene bidrag til FHF's visjon om bærekraftig og lønnsom sjømatnæring i vekst?

Prosjektet bidrar til kunnskap om og analyse av bærekraftsertifisering i markedet og utviklingen av et nasjonalt tredjepartsbærekraftsertifiseringsprogram på Island. Det har slik gitt innspill til den norske næringen om en eventuell etablering av et norsk bærekraftmerke.

5 Leveranser

Detaljert oversikt over leveranser i prosjekt sammenholdt med prosjektplan

Nofima rapporter:

- Nofima Raport 34/2012. National Responsible Fisheries Schemes: An Option for the Norwegian Fishing Industry? A Case Study of "Iceland Responsible Fisheries".
- Nofima Report 45/2013. Sustainability certification and the market. Case studies of the United Kingdom and Sweden.
- Nofima Rapport 3/2014: Bærekraftsertifisering og muligheter for Norsk fiskerinæring.

Vitenskapelige publikasjoner:

- Ingrid Kvalvik, Bjørg Nøstvold and James Young. National or supranational fisheries sustainability certification schemes? – a critical analysis of Norwegian and Icelandic responses, submitted to Marine Policy.
- Sogn-Grundvåg, G., Larsen, T.A. and Young, J.A. Product differentiation with credence attributes and private labels: the case of whitefish in UK supermarkets, Journal of Agricultural Economics. In press.

Fagkonferanser

- Presentation på Wefta (The West European Fish Technologists Association) om «The value of being sustainable» Tromsø, 9–11 Oktober 2013.

Populærvitenskapelige publikasjoner:

- Artikkel i Matindustrien November 2012 om «Islandsk fiskerinæring med massiv støtte bak Icelandic Responsible Fisheries»
- Artikkel til Norsk Sjømat nr. 1 2013 om «Kommunikasjon om bærekraft ovenfor supermarked kunder – veiledning eller villedning?»
- Kronikk Fiskeribladet/Fiskaren 30. August 2013 om problematikken rundt MSC-sertifiseringen av makrell «Troverdighet på spill. Makrellkrisen kan utfordre troverdigheten til Marine Stewardship Council (MSC)»
- Presentasjon kompetanselunsj hos Sjømatrådet 29. juni 2013 om «Bærekraft og MSC. Teori og praksis i Storbritannia og Sverige»
- Faktaark FHF med oppsummering av prosjektet «Bærekraftsertifisering og muligheter for norsk fiskerinæring»

Kommende populærvitenskapelige publikasjoner

- Artikkel til Norsk Sjømat
- Nyhetssak Nofima.no

Mulig videre formidling på basis av prosjektet

- Presentasjon hos Sjømatrådet – oppsummere konklusjoner fra prosjektet
- Presentasjon hos Råfisklaget – oppsummere konklusjoner fra prosjektet

6 Kvalitetssikring av prosjektgjennomføring og resultater

Prosjektet er gjennomført i tråd med Nofimas prosjektgjennomføringskontrollrutiner. I tillegg ble valg av markeder, problemstillinger og funn vært gjort i samarbeid med styringsgruppen, fokus for prosjektet, intervju og oppsummering har også vært diskutert med styringsgruppen gjennom hele prosjektperioden. I tillegg er to artikler publisert i internasjonale tidsskrifter med referee.

Rapportene er videre kvalitetssikret i tråd med Nofimas standarder:

- Rapportene er kvalitetssikret faglig av medforfattere
- Rapportene er kvalitetssikret av forskningssjef
- Rapportene er kvalitetssikret på layout og rettskrivning av sekretær
- Engelske rapporter er kvalitetssikret gjennom språkvask

